

dolor, diuisio est partium vnitarum ita & animi dolor, vnici cordis scissura, quæ cauum aliquid efficiat. Inanis ventriculus officina est famis: sic desiderium, esuries amoris est impatientissima, quæ, cum restat aliquid depletum, angit animum. Exigua mala corumpunt magna bona: gutta aceti perdit vasculum nobilissimi meri. In hoc maligna indoles cupiditatis: vna sola corumpit plura gaudia: per illam omnis diffluet lætitia. Sit licet plena, & gaudens voluntas, infurgat vna cupido, euacuatur tota hilaritas. Vt ceus plenus aqua, si fissuram facias, inanescit statim. Hiet desiderio aliquo animus, illac profunditur lætitia. Res delicata, felicitas est; facilis miseria. Miser eris, si desit aliquid, etiamsi omnia præter illud habeas. Vt sis felix, nihil excipiendum est: omnia habere opus est, aut omnia continere: illud arduum est, istud suscipibile. Isto tramite obuia felicitas est, & æquæ facilis, licet claudat omnia bona; miseria verò sit contenta vno malo.

C A N O N I.

Adæquare voluntatem facultati.

Cap. 51.

ITaque gaudium non est incola rerum, neque cordis aduena. In adæquatione desideret, vt sic dicam, desiderij, resque desideratæ, cum possessionis iure fungitur amor. Itaque lætitia ex facti-

tiis

tiis est. Nunc artificium istud scrutemur: nunc fidelis fortunæ raram fabricam nolumus. Bifariam tantum consummatur opus: aut, si voluntati suppetat robur efficiendi, quidquid peroptauerit: aut patientia, ne optet, nisi quod factura est, aut pollens sit efficere, compatibus voluntate, & facultate. Penè æquæ videntur cluuium fortunæ ascendere, æquæ felicitatis verticem contingere, & qui potest, quæcumque vult; & qui non vult, nisi quæcumque potest. Prius illud iter nemini, nisi Deo, patet. Nota ista Diuinitatis, vt ex Aristotele Arlenius prodit, exequi, quæ vult, sicut & humanus character, exoptare, quod desit. In illo sublimes tramite nullum gradum licet homini ponere, si multum aueat, cum parum valeat. Tota proinde inopia virium faceret in copiam cupiditatum, atque penam meritorum. Aliâ semita compendiosa culmen istud licet subire, & diuinam felicitatem æmulari. Siue omnia habeas, siue nihil velis, quod non sis habiturus; limes idem videtur, quies cupiditatis. Duplici via itur eodem. Si non potes exequi, quidquid velis; potes velle solum, quod possis. Isto etiam pacto adæquatur cupiditas votis. Pares simili erunt modo duæ parvæ virgæ eiusdem quantitatis, atque duæ trabes æqualis longitudinis. Voluntas parum potentis exæquabitur optatis, si parum optet; sicut & optantis multa, quia potest multa. Non est felicitas in nimis, voluntate, & facultate, sed in consecutione, possessioneque cupitorum, in exæquatione volun-

E s tatiæ

tatis & voti, non in magnitudine, sed in æqualitate. Sed hoc ipso iam magnus est animus, quia equalis. Quid interest, angusta potentia sit, si stricta cupiditas est, quominus par, tranquilla, plena, hoc est, leta sit: Omne miserie momentum istud est, defuisse voluntati, quod speravit, si stulta; quod exoptavit, si incontinens fuit. Quando manet amor, perit, quod amatur. Huius superfluitis cupiditatis, huius quasi pendula affectionis, ubi non est, in quo deideat desiderium, abortus est angor, miseria, luctus, calamitas.

Cap. 52.

Tot tamen malorum pharmacum est, non plus velle quam possis. Nunquam ita evanebunt vota sine spe vouenti. Eadem tunc securitatis pignora, eadem fidelissio amoris, & rei amata erunt. Verumque est voluntatis peculium, utrumque libertatis. Quod in cordis manu est, nemo eripere valet: nunquam elabi potest eum fortuna. At, si ita fidum est, & illud dumtaxat percipias, nullum in te tristitia ius habet. Nemo poterit raptare, quod amas, cum nemo auferre amorem possit. Idem vadimonium utriusque est, libertas tua; idem praesidium, voluntas: utrumque in sinu, in gremio habes: in amplexu tuo felicitas est. Beata est illa voluntas, quæ habet, quidquid vult; quia non vult, nisi quod potest. O novum satietatis genus, ex ieiunio quæsitæ! Nolendo impletur cupiditas, inedia gliscit; abstinentia desideriorum saturat voluntatem. Quis non privilegium naturæ maximum putaret satiari sine cibo, ieiunando repleti? Nemo

imo tam gula ambactus, fidusque, vt aliquando non sentiat onus istud, doleat, & incuset hoc, quod ventri soluitur, quotidianum vectigal vitæ; molestū, quia non annuum, non menstruum, sed diarium, horarium video esse aliquibus; importunis exactionibus manē, meridiē, noctū flagitur: iniquum, pro vt plerique solunt: ipsam vitam impendant, insumuntque, vt soluant: comesturi vt vivant, viuunt solum, vt comedant. Apicius, qui Capitolij vectigalia cenas fecerat, plus ventri soluit, quam Orbis vibi. Qui, cum aquis sumptibus iam as alienum prohiberet glutire festertia, veneno liguntur mortem; siue, ne desineret sumpta iugenti vorare aliquid, sit vel fatum, impensis omnium rei pretiosissimæ, spiritus; siue deinceps reputans superfluum vitam, sine gula maxima voluit restare abdomen, quam spiritum. Maius, aut æquale feudum fundo est. Totam vitam occupat venter, interdum etiam temperatoribus; nisi labor, sudor, angor, curæ tenuem victum non parant. Credo, vt hæc naturæ lex importuna & instans, antiquaretur, facillè commutarem voluptatem palati; & gultui, quia molestus, renunciarem. Quid, si non tantum eximeremur necessitate ista vescendi, vt bruta, sed delectatio ciborum, & voluptas satietatis transigeretur in ieiunium, & abstinentiam? Iam cum hac conditione libenter subscriberet Geta ipse suis literariis ferculis, quæ per alphabetam digerebat, quæ non poterat stomachus. Suffragarentur Clodius, & Maximinus, clariore

clariiores alio, quam imperio. Consentiret Astidamas, vnus omnium conuiuarum vicarius. At hic fauor & gratia non ventri sit, sed cordi: si abstineat, satiatur; sine desideriorum fame gultat.

Cap. 53.

Quid potius eliges, ex inopia satietatem, aut ex copia esuriam, indigentiam, dolorem? Nihil habendo satiari potes. Omnia habendo adhuc eris famelicus. Si cum gutta extinguere sitim potes, cur vis ex fluuij alueo, aut Oceano acueri, & exsicari? Si ex abstinentia saturaris, delectarisque, cur ex ingluuie maui fastidire, aut esurire? Huius ingenij peruersi cupiditas est, vt, si ntrias, esuriat. Quem aiunt, morsam à lupo si quis edat, non satiari, sed laborare fame. Illud certius, quidquid fortuna mordere potest, non saturabit eor; esuriam potius acuet. Inedia reficitur appetitus, cum petita negas. Postquam plura concessisset Federicus Imperator importuno & instanti adhuc petitori, facete respondit: Si tu non facis petendi finem, ego inueniam negandi principium. Hoc non dicat, sed agat, quisque sibi, cui negare sine pudore, aut querela potest. Nemo facis faciet libidini, nisi non satisfaciendo. Plus sibi potest dare, quam fortuna. Quid? Hæc cuiusque liberalitas in se tanta est, vt plus sibi det negando plura, quam fortuna dando omnia. Iniuste pretium hominis taxatur ex his, quæ habet. Hoc pretium infelicium, & sterilium arborum est, quæ, cum nullum ex se fructum gignant, tantum taxat æstimantur, quanti lignum in trun-

co;

co; tanti, scilicet, quantum habent. Humanum aliunde pretium est. Non ex iis, quæ habet; sed, quæ fecit; sed, quæ dedit; si tamen fecit bene dando; & altius omnium, ex his, quæ non habet, si libenter non habet. Laxior hinc æstimatio, & pro dignitate erit. Habere solum pauca quisque potest: sed non habere potest omnia. Valor hominis non minor est. Omnia valet, dum vult nihil.

Itaque prima lex tranquillitatis esto, composio voluntatis, & facultatis. Oportet diligenti acie inspicere res, plusquam extra. Inde capi augurium certum fortunæ, aut infortunij debet: num, quæ appetitum sollicitant, ex iis sint, quæ pereant sibi, an ex censu fortis: illis confidere cor possumus: istis nihil est fidendum. Sufficit, quod sint fortunæ, vt infortunium timeamus: nem sua

Subtecta malis bona sunt, lacrymæ, sequuntur

Nota.

Faustus rerum occurfus, opinio populatis, opulentum patrimonium, dignitas publica, delicatus victus, valetudo, robur, elegantia, amici, famularus, priusquam occupent animum, inspicienda sunt, cuius factionis sint, an fortunæ, an naturæ, an animi. Cum conslet fortunæ subesse, occludendæ sunt fores cupiditati, ne in corde nostro sit, quidquid in manu non sit. Cur hospitari vis, domique recipere, quod illam sit euersturum? quod eximiam animi supelle-

lem,

lem, pacem, suffuraturum est? Famulum non admittes ad atria tua sine fideiussione, & cautio-
ne: cur in penetrali pectoris, in latatio animi,
in foco amoris excipis, sine vadimonio, aut
compede, fures, homicidas? Cur possidere vol-
uitus, non quæ retinere modò non possumus;
sed nec habere? non, quæ manere modò; sed
quæ nec possunt non ire? Abiecit ista dominia,
siue famulatum dominantem Barbarus quidam
Arabiz, dominus proinde suæ lætitiæ, hilari sem-
per, & cori denti vultu, placidus ad omnem ge-
stum fortune. Rogatus causam, cur nunquam
tristis esset; se nunquam respondit possedisse,
ob quod amissum dolere, aut tristis esse debue-
rit. Scilicet, nulla ista crepundia fortis. Vir ille
sua putauit, nec amissis perdere quicquam.

Cap. 55.

Si alicui tam liberaliter indultum, vt omnia
illi fortune armaria, omnes loculi panderentur,
omnia eius obiecerentur dona, & quæque aua-
rorum vota exquisita, vt legeret, quæ, & quot
voluisset, vnico dimittatur dono excepto, hac le-
ge, quòd si istud eligeret, nulla alia sumere pos-
set; ipsam tamen nunquam amissuram; sin mi-
nuta plura posset capere, sed amittenda cuncta:
vniuersa, opinor, relicturum, vt illud non amitte-
ndum haberet; mallet securitatem fortune,
quàm fortunas. Præter animi bonum, nihil ex
omnibus securum est, nisi iactura omnium. Cur
expugnamus statim maiori perdenda luctu,
quàm inuenta gaudio, quàm quæ sita labore?
Non est cordati viri, exornare se alienis, quæ
exigenda

exigenda sunt nobis inopinis pro subita libidine
domini. Quidquid nostro non cedit arbitrio,
alienum est, vita charorum, æstimatio, opes, &
quæque nos circumstant mutante fortuna, aut
indulgente natura; corporis bona, valetudo, vi-
res, artus, ipsæque manus in brachio, ipsi digiti in
manu, non sunt in manu nostra. Nemo ita est
dominus suæ dextere, aut pedis, vt illa nequeat
ab hoste truncari, & hic luxari. Nullum ius no-
strum retinere ista potest; quare aliena puta, hoc
solo titulo non amanda: quisque enim sua dili-
git; negligit, quæ aliorum.

Deinus tamen fortunæ tibi liberalem, non *Cap. 56.*
solum confidentem; & dedisse semel, non depo-
suisse. Cur vis præcario vivere? Deinus mutuum
suum, non tantum domini, sed nec capitulum tuum
fecisse: parum tutum est mancipiorum serui-
tium. Aut tan semper perduelles, aut statim fugiu-
ui, aut semper conuincaces serui sunt, nec nisi
coacti placebunt. Nobilior est familia ingenuo-
rum, & liberorum obsequium. Quæcunque in
nostra voluntate sunt, & ab ea pendunt, egregie
genita sunt, libera, ingenita, filij matris libera,
ipsius, inquam, libertatis: mater nam conditio-
nem sequuntur. Cùm nulli homini, nec fortune
subiciantur; cùm nemo illa impedire, nihil ob-
stare valeat; nonne libera erunt? Quæ verd extra
sunt nostre voluntatis potentiam, mancipij for-
tune sunt. Tam deest illis libertas, vt quis et-
iam seruus possit in ea, quidquid velit, facere: si
vita est, tollere; si honos, detrabere; si diuitias,
litari;

furati; si delicta, perdere. Quæ omnibus subiecta sunt, libera non sunt: quæ tot impedimentis subdita, non sunt ingenua. Ne igitur confidamus abituris his, fugitiuisque mancipiis: nec dolemus fugitis. Porius fugituriens res mittamus. Dicat quisque, quod Cynicus, cum seruus suus Manes aufugit: Turpe est Manem sine Diogene viuere posse; Diogensem sine Mane non posse. Possunt fortunæ bona sine bono viro esse; possit vir bonus sine fortunæ bonis. Turpe est, fortunam sine sapiente posse esse; & non posse sapientem sine fortuna. Turpe est, liberum hominem seruire seruis; nec posse non seruire, cum liberè seruiat.

Cap. 57.

Hoc itaque interest inter illa, quæ nostræ sub sunt libertati, & ea, quæ extra sunt; quod illa libera, hæc seruilia sint. Quare, qui liber esse velit, nec velit, nec nolit, quæ in aliena sunt facultate; fiet statim seruus. Talis amor, chirographum emptionis erit, auctoramentum seruitutis. His nihilominus tradimur sine delectu rebus, his dominis seruis. Aequa infamia ac illius prodigi, qui equum conuoluto capite dimiserat, & eius voluit esse, in quem primum in turba offenderet. Ius domini fuit casus: titulus seruitutis, nescire, cui seruiret. Perinde cæci mancipamur rebus, vt nec herorum optionem velimus. Dixerim & de libidine nostra, quod de libidinoso cæco beatus Ennodius:

Nil videt q̄ rectum seruat iter scelerum.

Cum imperio nati sumus; quodam tamen cupiditatis

piditatis instinctu, etiam si cæci eamus, rectè inus ad seruitutem vilissimam: si quidem hæc, quæ extranea cordi sunt, famulantis sunt. Titulum, qui laus humilitatis est summis Ecclesiæ Prædicatoribus, qui se his dedit, ad vilitatis improprium vsurpat. Prudenter simplicius seruos seruorum dixit cupidus tetrenorum. Adderem ipse, & seruorum seruitutem. Gloria est dici seruum seruorum Dei: sed esse seruum seruorum fortunæ, aut Demonis, ignominia vltima. Expendamus multiplicatam seruitutem, amantium fortunæ bona, & quot gradibus seruales sint, & quotæ pareant subordinati herorum: nec enim modò sunt serui seruorum, sed serui seruorum seruorum. Ipsi serui, quibus seruiunt, seruiunt aliis, qui seruiunt. Singuli amatores exteriorum binos dominos habent, qui ambo sunt serui: vnus dominus internus, forinsecus alter est Irrationalis, brutusque appetitus, cum aduersus rationem insurgit, captiuam illam facit, seque captiuum simul cum illa tradit his externis heris, mancipisque fortunæ. Quin & hæc etiam potens domina impotenti sui libidini seruit. At, quod propudiosum magis est, istud nostrum multiplex seruitium liberum, aut liberum est nobis. Improbiorum herorum iussa serui etiam improbi inuite exequimur: nos libentes exequimur ea, quæ improbus appetitus cum damno nostro imperat, & post externa fugientia impellit.

Refuga est omne bonum, quia seruire, pere
 F
 gnum;

Cap. 58.

grinum; quod e voluntate non oritur. Nihil in corde manet, quod ab eo non manat. Quam cito aufugit à Dionysio Siculum; à Tarquinio Romanum regnum? Dies satis; à mane ad noctem exiit diadema. Scit & fortuna torpentes, & ignavos ficere vigilantissimos Reges, in somnolentisque Magistratus, cum non ultra diem. Scit fortuna, & post Solem occidit, & ante Solem occidere. Remius vno die Consul fuit: quis vigilantior, quam qui somnum non vidit, cum non esset Flamen, fuit Dialis? Gratias ageremus, si solum refuga forent contenta vno vitio. Sape viatici loco ferant vitam possidentium, semper gaudium: est

Sape infelix, in ore corde superbo:

Prosperitas rebus grauius vitura secandis.

praclare admonet sanctus Paulinus. Anne retinuit ius aliquod post tot effusiones, & deliramenta foreis Polyerates? cuius cupiditati tam est adalata fortuna, ut semel vinceat, nisi plus dedit, quam cupiit ille: dedit, quae noluit, dedit retinendi dote: praepes tandem elapsa felicitas secum abtulit vsque ad animam felicitas, plus repetens, quam deposuerat; fortasse compensatura vsus alieni vsus: nec reliquit illi, nisi tignum, quo suspenderetur. Iuste quidem: alienis fuit vsus, ut propolis. Fur fuit. Plures, quos fortuna super lites non dicam, operuit, sed obruit auro; defunctas non operuit humo: crudelior in morte, quam in vita prodiga. Par Polyerati, atque Aman suae: atulit viventi, morienti irrulit: iuste

in

in vita, illulit in morte: vterque alienis cor albat. Idem suspensum supplicium ceteris est bianctibus haec externa, his furtibus felicitatis: penduli spe pereunt, quibus pro fune est capillus fortuna, quae lapsa non minus exanimabit, quam laqueus. Plures amor felicitatis, non miseros modo fecit, sed exanimos. Dehinc aura eius defecit illis spiritus praedolore. Quos praefens prosperitas vix letitiam propinquit; absens, aut abiens occidit. Repetitio rei amatae, raptus sine anima fuit: nec enim sunt negligentes mortis satellites, maiores dilabentis felicitatis. Quotumuis haereamus rebus, & nosse amor stringat, non tam valide premit, quam tandem exprimat fortuna. Esi agglutinemus, etsi ligemus, si non potest tollere, tenelet maiori sensu nostro. Robustam habet lacerum, sua extrahet; trahat licet pariter aliena. Quidquid conferat, referet, cum liberit, licet simul auferat animam.

Nostra non facimus haec, amando aliena semper manent: nihil alienare fortune licet: sitis est commodare. Si semel donasse videretur, actio integra esset rescindenda, ius donationis. Scilicet pupilla est: tanquam atate minor, cum confert, non transfert: dominium retinet, aut ius vindicationis: e suis iudicis pupillam disces.

Lacit, & eludit dando, negando manum.

inquit Philippus Abbas. Quid praeterea quafatis calamitas incumbimus? His incumbit calamitas. Quid superstruimus molem felicitatis, aedes gaudij, fluidis camentis, quibus solum stat

F 2

ruinas

ruina? Quis agnoscens quassationem arundinis, sumet ad innitendum illi? Labant, labuntur, ruunt omnia ista, & diruunt nos. Periculum infirmæ consistentiæ agnoscimus, imò timemus; & tamen amamus illa. Timor noster accusat anorem nostrum, quoddam amemus, de quibus timeamus. Cum timet quis, aut dolet elapsam fortunam, duo repugnantia iungit; & nosse se imbecillitatem, vilitatem proinde rerum; & nihilominus diligere, & reclinare illis. Si altervtrum deesset, haud, puto, tristaretur. Si non diligeret illas, aut non nouisset vilem, moribundamque earum conditionem, nequaquam illis pereuntibus anxius, moestusque foret. At, quis videns perire, quæ amauit, dolet perire, & non potius erubet amasse, solatur doceri? Rudissimi enim cupiditate simus, etiam in iis, quæ scimus. Miramur deficere res, cum prænoscamus rerum defectum, miraculum diuturnitatem tati; & vt Andronicus ait,

Mirum videtur, quod sit factum diu.

Hæc admiratio diuturnitatis nascitur ex præsumptione certa breuitatis. Citæ antiqua in honore & reuerentia sunt, cum nouitas ex se placeat, nisi quia nouum præsumamus, vetustum esse, & extra terminum euentum censemus, durare? Nulla res perpetua, rara diuturna: aliquid maius rebus in diuturnitate suspicamus. Quemadmodum in maiori pretio rara sunt, quia accedunt diuinitati vicinias, quæ singularis est: ita etiam percolimus antiqua, quatenus vestigium quoddam Dei exhibent,

exhibent, qui immortalis est, & quatenus singulare quid est, in hoc rerum alieo morari. Vique adeo fortuna

permixta suis, nec permanet vsquam;

Amititque fidem variando cuiuslibet per omnes:

Non annus anni, non mensis mensibus vsque

Conueniant, itaque ipse dies, aliâque relinquit,

Horâque non vlli similis producitur hora.

Igitur, priusquam in nostrum transmigret *Cap. 60.* cor, discutiendæ sunt, velut in telonio, res: euoluendæ, an sint mercês, & sarcinæ fortunæ, ne repetantur: an sint alienigenæ nobis, ne discessu crucient; ne veniant, vt transeant. Præstaret hic seuera illa Sinarum lex, omnes peregrinos, & extraneos sui aditu regni interdicens capitali interminatione: ita vastum imperium pax ferè æterna seruauit, cum alioquin non tantæ sint fortunæ vires, vt copulet magnitudinem cum diuturnitate. Eo potentia breuior esse solet, quod grandior. Eadem sancire voluntas debet, si pacem tutari velit: nihil alienum, nihil peregrinum admittat. Contrarium facimus: solum hospites in corde excipimus: viatorum diuersorium facimus prætorium Dei, ea amantes, quæ, quia nostræ iurisdictionis non sunt, citius nobis insalutatis abeunt, quam nos adeant. Pietas nostræ esset crudelitas Diomedææ, omnes istos obruncare hospites. Iuuat idcirco nostrâ inspicere, & curare. Stultissimum est, alienis occupari contra voluntatem domini, propriâque negligere. Mente caret, qui eò mentè coniciit, vt diues, potens-

que fiat, vt late vivat. Studet facere proprium quod alienum; & liberum, quod natura sua servile. Ad iniustam litem appellat: contra se habet discrimina terra, pericula maris, invidentiam vicini, odium inimici, infidias grassantium, prodiciones servorum, incursiones latronum, inclementias cæli; volubilitatem temporum, legem mortis, licentiam illegis fortunæ; & si nihil aliud, ipsam rerum infirmitatem nullo impellente ruiturum: si hæc non satis, ipsam potentiam, providentiamque divinam. Quis vnus audebit adversus tot æmulos certare? quis resistet solus tot copiis calamitatis extrahentibus imò è pectore cum rebus gaudium revulsam?

Cap. 61.

Bona animi, dona virtutis, egregia opera, rectæ cupiditates, hic census noster est, quæ nostræ parent voluntati: in hæc dominium dumtaxat habemus. Is rerum est dominus, qui, prove velit, aut nolit, dare, auferre, ponere, tollere potest. Nihil huiusmodi licet in supellestem fortunæ: licet tamen in patrimonium virtutis. Illam nobis, nec dare, nec adimere possumus: tam benignè nobiscum actum est, vt, quidquid vile sit, alienum sit, quidquid pretiosum, nostrum. Licet careamus alienis, pauperes non erimus, sed clariùs diuites defæcata opulentiæ: qua tamen priuabit nos libido opulentiæ, hiatus diuitiarum. Peculiarè hic, & maius periculum, quam ceteris iacturis nam amando non propria, propria amittimus. Propriam nostrum est rectus amor, honesta rerum appetitio; hoc bonum cuiusque est perdimus

perdimus illud, exoptando aliena, & peregrina dona citò penitentis fortunæ. Hoc ipso, quod aliunde, quam ex nobis, tranquillitatem querimus, amittimus. Hoc ipso, quod appetimus externi, delinimus rectè appetere, quod est internum, id est, nostrum bonum. Genium damnum est volentium, quæ in propria voluntate non sint, & frustratio gaudij alienarum rerum, & iactura priorum bonorum. Ibi maxime hic quid deterius, pudor est.

CANON II.

Nec sperare, nec timere.

Alterum ex his Canonibus nuper dicto rudimentum accedit. Pauoris, expectationisque immunitas, quæ in alienis fundis laborant, & riales fortunæ volunt proficindere. Ama, agnosce, tene tuum, quod tuum est, rectas appetitiones, honestas actiones: agnosce alienum, quod alienum est; cætera, in quæ fortuna ludit, quibus in te seuit: ita neque de Deo querulus, neque in homines iratus, neque pro rebus incitus eris: ita neque calamitosum, neque infortunatum esse, in tua potestate erit. Quid hoc fortunatius? Calamitosus est, cui accidit, quæ non vult, infortunatus, cui non accidit, quæ vult. Clariùs, breuiùsque dicam fortasse. Calamitosus est, qui timet; infortunatus,

qui sperat. Vtramque fortunæ astutiam intercipit, qui id solum vult, quod ipse solus potest: id non vult, quod sola fortuna potest. Qui alacris semper, ablegatis spe, & timore, gaudium mundaui, egegit miseriam, fortis aduersus fortem caducam: sed idem & de nostra imbecillitate fortissimam, in sua constantia constantissimam. Inuictus, qui cum nulla te certauit, quam victam in sua esse potestate non vidit.

Quid tantum miseri feros tyrannos

Mirantur sine viribus foremes?

Nec speres aliquid, nec extimescas:

Exarmaueris impotentis iram.

At, quisquis trepidus pauet, uel optat,

Quæd non sit stabilis, suique iuris,

Abiecit clypeum, locoque motus

Ne sit, qua valeat trahi, catenam.

Columnæ mentis, & gaudium ibi est, ubi exulant metus, & cupiditas, præcipui fortunæ lictores, seui satellites. Nostros animos, ut sanctus Paulinus ait,

ingiter trit

Defectus miseri metus, & miser ardor habendi.

Cap. 63.

Calido tamen viro, experti formidinis, expectationisque, non accident, quæ non vult; nec quæ vult, non accident: compos voti semper, dum compos sui: apud quem non aliud valet, nisi voluntas, & ratio, & quod ita valent: cùm prospera omnia cadunt, cùm stent, quæ velint. Suiam semper exequet voluntatem, felicitas est æmula Dininitatis, & præponderat imperio Orbis.

Orbis. Plures vitam, regnumque sua postposuerunt libidini ancipitis, atque incute voluptatis. Quam felix, qui curata gaudij tude, suum semper vidit votum, tam facile, tam gratuitum, ut nec vouisse opus sit! qui, dum pauca vult, ma- vult esse sui, quam fortunæ! qui summam fortunam iudicat, sine fortuna fortunatum esse, sine fortunis locupletem! Non arca, sed corde diuitiæ metiendæ sunt. Non est vera opulentia res opinionis, sed conscientiæ; non alieni iudicij, sed proprii Animus, non fama, iudex est: mens cuiusque, non sermo hominum. Aliud est videri diuitem, aliud esse. Loculis plenis apparent diuitiæ, non iudicandæ sunt. Etenim, qui plures filias maritandas habet, est amplissimi census sit, pauperem se putat; quomodo, qui infinitas habet cupiditates sustentandas, quarum vni non sufficit Orbis, habebitur diues; qui se non tantum inopem, sed indigum sentit? Non est pauper, qui caret; sed qui eget: nec eger, qui caret; sed qui desiderat. Pauper Socrates forum ingressus, Quam muleis, inquit, non egeo! Quia non desiderabat. Locupletior est, & beator, qui nulla cupit, nec sperat, quam qui habuerit omnia, quæ cupierat: grati habet, & per compendium votorum, quod alter magnis saltem cupiditatum impensis est mercatus.

Quid comparo incomparabilem virum? Ille Cap. 64.
solum felix est, qui nihil cupit, nec expectat: at, qui omnia, quæ concupiuit, habet, solum fortunatus est. Maius quid felicitas, quam fortuna est.

Deus felix est, non fortunatus: at felix idem non tam est, quod habeat, quæ cupienda sunt; sed, quam nihil cupit. Illud supra fortunam habet, non quod habeat, quæ cupiunt; sed, quæ forent cupienda. Minus felix est, qui fruatur, quæ expectant cupiditas, quam qui nihil expectant. Iam & inter eos, qui exaquant voluntatem, ficitatemque habent, subtilius distinguendo; si qua sit iusta distinctio, præferam illum, qui videt solum, quæ poterit; ei, qui potest omnia, quæ voluit. Si igitur spes adhuc fortunati, & secuta, dicere possum, felix, minuit felicitatem; quantum perdet vulgaris nostra spes, quæ fortuna est trochus, succenturque commite timore, excutitur occurrente damno? Omnis doloris caro est; quia habes, quod non vis, quia vis, quod non habes. Velle autem, quod habes; & nolle, quæ non habes; quis tam tyrannus est, ut interdixerit: quis tam potens, ut sustulerit tibi? In tua manu est, in te est fortuna tua, si velis habenda, si nolis non habenda; non, si speres ista, non timeas illa. Timor est in tempestivus dolor, quo, dum ante necessitatem angimur, ultra necessitatem affligimur. Mæror rei perditæ, & timor peritura hoc distans, quod iste diutius torquet; & quatenus immaturus dolor, metus est, sic sæpe acerbior.

.

CANON

CANON III.

Amor immutabilium, & mutabilitatis.

Hinc & aliud occurat præceptum (sive Cap. 65. Exceptio primi documenti) esse aliqua, etiam extra nos, exerimia, innocentiaque cordi, quæ amare indeimne sit: in quæ, licet nobis nihil liceat, amare summe licet securo gaudio: quia ipsa securiora sunt, gaudente potius defecturo, quam ipsa. Hæc, quamvis in manu nostra non sunt, possunt esse in corde. Cætera omnia, hoc solum, quod amantur, atmantur in nos; & quod mirum est, quæ minus secuta sunt, securius pugnant & cadunt: quod inbecilliora sunt, magisque infirma, fortius, citiusque vulnerant sua fuga. Magna ira fortunæ est, fragilia & atundinea contorquentis arma, potentique fortissimè percellere fugaci lacerto, ritus instar Parthici, quassatisque contortis calamis,

Sic vibrans animum fortuna ludit arundo.

aptè dixit Abbas Philippus. Etenim amor infirmæ rei, est robur miseriæ; amor ruinosa, est ruina felicitatis. Si quid stabile, fundatumque sit, secuta huius cupido erit. Tata itaque mens incumbet in amorem primæ mentis; æterna est. In hac columna figi lætitia potest. Huc omnem sortem amoris, omnia aleam cordis mittamus. Sine alea sortem fortiemur, & fortunam veridicam. Quis summam pecuniæ mutatur,

rar,

rus, fidem debitoris non attendit, aut pignus non quaerit? Omnis summa, omnis fors animi, omnis census mentis, amor est. Tantus es, & vales, quanti est, quod amas. Praeuidet, cui credas; si cautionem consentientiae praestiterit. Sola aeterna mens hanc fidem habebat: hinc solum te credas.

Cap. 66.

Quis amne deuolutus rapido, inter aquas partim humatus, inter fluctus totus pugnax, dilabenti vndarum fluxu pariter fluens, si validam, fixamque arborem offendat, non apprehendet frondes? Solum Deus quid stabile est, seque radicatum: hoc apprehenso, solum stabilis: praeterfluunt reliqua in hoc mundano alueo, & nos pari volutant, trahuntque fluore.

*Celeri vides rotatu**Rapidos dies meos,**Fragillisque membra mundi**Minni, perire, labi.**Fugit omne, quod tenemus,**Neque fluxa habent recursum,**Cupidisque vana mentes**Specie trahunt inani.*

Venuste ista Diuus Paulinus: sed significans Georgius Pisides:

*Οὐτω τίτουκα ἴψ' ῥέοντων ἢ ῥοδῶν,**Σανῆς ἀδελφῶ, συζυγανῆς ἐμπροσθέν'**Περὶ ῥεχεται, ἢ πᾶς ὁ πᾶ τῶν σάλος.*

Natura rerum talis est fluuientium. Scene ferax, constantem in seque in-
formis: Omnis procella, ne pe. typhi praeteris.

Quis ergo turbine, & inquieto procellae fluctu iactatus, insulam si videat, non appellet? Naufragamur fluctuantibus rebus: sola insula securitatis in hoc pelago mundi est, quod eminet,

&

& manet Deus, superior omnibus, aeternus ante omnia. Huc saluandi, non Neptuno, sed fortunae aufugiant. Deus radix foecundissima eunium. Arboris folia ventus rapit, frondes quatit, truncos quandoque infringit, solum radicem immunem inuenies, quam non tantum flatus non tangit, sed nec videt. Decidunt omnia, nisi Deus. Mortalia sunt caetera, quae mortales amant, & amittenda; si non quotidie, certe vno die, vno momento omnia. Nostra mors mortalia nobis omnia nobiscum fecit: sed saepe praecurrunt nos, & nostram nos admonent conditionem exemplo sui interitus. Nos tamen nesciamus mortem rerum, quia oblitum nostrae. Miramur, quod moriantur, & pereant: quia, quod eamus nos, & quod, mortis, scilicet, in memores sumus.

Sapienter, mundi membra, monet sapientissimus Ecclesiastes, gyrare, & in circulos suos reuerti, ut rerum inconstantiam summam, id est, constantem monstraret. Nihil in rebus est firmum, nisi infirmitas; nec maior infirmitas potest esse, quam quae firmiter infirma est. Illustri documento ostendit salubrem amoris escam, quae, & qualia liceat extra nos appetere, immutabilia, scilicet. In circulo commoto duo dumtaxat sunt innotae, quietae, stantiae: punctum medium, & motus ipse: in omni partium mutatione, solum immutabile est ipsa mutabilitas, & centrum: sicut in hac sphaera vniuersi, eius punctum terra in aeternam stat. In fortuna rota vnicum dumtaxat punctum in medio consistit:

non

non aliter, nec alibi quietus eris, nisi huc te colligas, & ad minimum reducas; tibi tamen nimum dilataberis. Immensa illa, æternaque mens, istud centrum omnium est. Si illò accedere non potes, appropinqua: quò sunt propinquiores puncto medio circuli partes, magis quietæ sunt, lentiorique ambitu flectuntur. Si ad minimum non audes constringi, colligere ad mediocritia. Partes mediæ in rota, licet non ventant in sublime, nunquam terram contingunt. Prestat mediocritas fortunæ: hæc nunquam venit ad solum; honorabilis hæc est, locum medium honoratior occupat. Alias partes, postquam in summum leuauerit, rotam vertit, & summa in imis commutans apprimis, aliditque ad saxa, usque incumbit totum suæ machinæ onus. Deinde post centrum, nihil est immobile, nisi mobilitas. Circularis enim conuolutio caret sine, in nullam contendit metam extra se in eodem stans loco, inibi globus concitatur quietus: in eodem inquietatur spatio; perperim, quia sine obice: fixus in eadem sede currit. Argute hanc faciem rerum labencium, circulum dixit Helias Cretensis, quarum sola consistit inconstantia.

Cap. 68.

Iam est quid extra te, quod tutò placere tibi possit: non fortuna mutabilis, sed mutabilitas, quæ immutabilis est. Habes, quid in rebus ames, mutationem. Habes, quomodo, si non hærens, sed contiguus sis. Diuersè se habent, quæ rota insunt, aut quæ adsunt: insunt paleæ, & lutum; adsunt saxa solida: illa voluit pariter rota; iuxta

ista

ista duntaxat voluitur: illa transeunt pariter; potest illa solum transire; manent quiesca secus in quietam spheram; tanguntur, non feruntur. Præterfluat nos fortuna, non conuoluitur una, respiciamus illam, non suscipiamus: ad summum valeat tangere, non tractare, minus contrectare. Tormentum est instrumentum eius, & crudelissimum rotæ supplicium. Fortasse miraberis putatam feminam, cum feminea, & misericordia viscera non agnoscas, nisi forte ob incontinentem indolem, & subitam, terribilemque iram; sed debilem cum iis, qui viri verè sunt: parit enim vitis, idem mulcebrige u confecta. Si igitur figuris suo instrumento, quid mirum, exercebitis: Abscedamus, descendamus.

Extrinsicus, velut pompam, videamus procedentem. Præteris duntaxat facies nos afficiat, nec auidos futuri, nec inuidos præterituri qui ad scenam, aut spectaculum sedet; æque istum delectat comæ illa, atque tragedia. Qui scenæ seruiunt, qui spectaculum sui exhibent, laborant, non delectantur: qui vident, qui adsunt, gaudent. Si deforis essemus, utraque fortunæ arte gauderemus; nec nostra herit a mutaretur, sed transmutaretur: non abscederet: gaudium, sed succederet; starei potius, ab una te in aliam transaga. Pereuntes res non sequamur, sed videamus currere, gaudeamusque perire, velut qui intuetur bestiarum, & gladiatorum spectacula, interitu delectatur, cæde, fuga. Res desiciunt nobis; aut, quia abeunt; aut, quia pereunt. Si primum

illud,

illud, cur insequimur ea, quæ impatientia nostri amoris sunt: Si pereunt, non tanti fiant, ut debeant nostro parentari fletu, & annum luctum habere. Age gratias, te non periisse citius. Dupli-
 cipi ex capite mortales sunt tibi res: pereunt, cum pereunt; & pereunt tibi, cum peris. Quid putas ex tuis immortale, si tu mortalis: Qui finem habet, nihil habet: vix enim habet id, quod est. Qui futurus non est, vix est, cum est. Sed deus te manere, res solum perire. Non decedunt sine hærede: transeat ad successorem gaudium, & pax. Tametsi defunctis integrum & elegans sit patrimonium, veniet ad hæredem claudum, aut luscum. Hæreditent nostram pacem res: decedente vna, ius idem habeat altera succedens, siue paupertas, siue morbus, siue ignominia. Non est lex, qui inopem, aut ærotum hæreditate excludat. Exipant prosperitati sancti Iob, quid successit: non pauperies modò, sed miseria, quatuor fortunæ malleationibus subita, ut quinta & terribilior esset improbitio. Vlcus deinde a planta pedis vsque ad verticem: contemptio denique, & sinistra amicorum opinio. Non obinde suam his negavit serenitatem, non sua ablata felicitas; sed translata à secundis ad aduersa, hæreditario iure. Adhuc in ipsa miseria, necdum reduce felicitate, dicam, quod diuinus Zeno, in melius, felicitatis pristinae statum dissimulando, non perdidit, sed mutauit. Vadat amor post fortunam, non post res fortunæ, ut sequitur Heliotropium Solem, ad suas conuer-

sunt

sum vices. Illi dumtaxat obsequitur fortuna, qui fortunam suæ spe fortunæ sequitur.

Constans animus nihil constanter amet in-
 constans: amet omnia, ut sunt inconstanter
 constans. Omnia de manu fortuna capiat, licet acerba & dura. Aristoteles, caricam porrigente Diogene, reputans sententiam meditatum esse, nihil acciperet, sumens inquit, Diogenem perdidisse caricam simul cum vsu. Sic illud fortunam machinatum ludibrium tuum, meditatam dolorem tuum, si non admiseris, quæ læua porrigit manu. Admitte, amitte arma sua, simul cum vsu. Solum potest nos tristere, quia nolumus, quibus id vult. Fac velis, & ridens potes exclamare: Non magnus Diogenes, sed magna fortuna! O potens, iam per me exermis! Si aliqua reiicienda sunt, sunt, quæ vult accipi; ista sua purpurei corticis munera, delicias, & quæ iis patrocinantur, diuitias. Quid hæc Nazianzenus dicit:

Σοῦρα νῦν παλάμιος ἀνταποτιμωσίην. Pila iuncti
 Colludere licet, & recutere fortunæ pilam suam, manibus re-
 suo reiecto munere. Dum ludibundus es, non ciprocata.
 potes tristis esse. Si vis, ne illudat te, lude cum illa, & strenuè reiice, quidquid volatile, etiam aurum graue, iecerit. Sin minus, ne apud te incalescat, eum repetit. Friuola hæc bona friuolè amanda sunt; infirma infirmè; ad nutum dominæ reddenda ante exactionem. Non expectes fortunam, ut eripiat. Tu esto tibi fortuna: occupa suas vices: aufer tibi, quod sublatura est: re-

G linque

linque omnia felici infortunio per manum tuam. Redimes fortasse te iactura tuarum rerum. Præuiderat Aristippus exacturam, & ultra pro favore vitam, instantibus apparitionibus suis pitatis: anticipauit solutionem abiecto in mari auro, inuitum & imprudentem simulans casum. Consuluit hoc ingenio saluti: vitalis iam fuit sine nummo: soluit mutuum sine usura: pretium suæ vitæ non aurum fuit, alioquin etiam amittendum, sed anticipatio. Æstimet quisque, quod ille tunc dixit: Satius est, vt hæc per Aristippum, quam propter hæc pereat Aristippus. Tota victoria ichneumonis, & aspidis, anticipatio est: sic hominis, & fortunæ: vincit aggressor. Præuertis fortunam, & euertes, si præcurras. Cum veniat, omnia acta videat:

Totum iam sponte videbis

Anticipasse Dei simulor.

Hunc sanctus Prosper causam putat allufectæ, & cicuris tranquillitatis, securæ, vt sic dixerim, securitatis. Non contrectanda sunt iucunda, nec detrectanda grauiora: æquabilis ad omnia sis.

Exp. 71.

At, si adhuc tibi inuidiæ est nomen fortunæ, nec eius parere manui dignaris, tolle vocem, Deum specta. Fortunam vulgò appellamus. Ibi sapiens Numinis studium noscit. Quisque domi suæ iubet. Liceat Deo in suo mundo, quod licet rustico in sua casa: quidquid volet, aget. Sustinuit toties nostram malam voluntatem: sustineamus quandoque suam bonam. Equo animo filium accepit Abraham, & dabat; nec

tristior

Amor immutabilium, & mutabilitatis. 99

tristior occidisset, quam genuit. Non lætiori ferro arietem cecidit, quam gnatum mactaret: à filio ad agnum translatus idem vigor dextræ. Eleganter Zeno ait, nec mutatus vulcus eius, cum esset victima commutata. Cum tanta lætitia arietem obtulit, cum quanta obrulerat & filium: vbi enim fides fuit, non erat dolor. In illo sacrificio solus Deus doluit: quia aliam victimam procurauit: nam Abraham cum filio sic probatus à Deo est, vt non posulans, misericordiam mereretur. Scilicet, ita paruit Deo, vt non appareret pater: immemor naturæ, memor officij. Ita obsecutus fuit, quod mentiretur paternitatem, vt exhiberet seruitium. Primam dignitatem putauit, esse seruum Dei. Ita voluit seruire, vt obliuisceretur genuisse. Det, quod libuerit, Deus. Sed amemus plus donationem, quam dona: quamuis & hæc amari possint, si æquè amentur. Eadem omnibus ratio amoris inest, non quod sint: sed, quod dentur. Sic,

Quidquid mittit, mella putare decet.

Diuinas illas & aureas manus, plenas hyacinthis dixit Salomon: quidquid illis deciderit, pretiosum erit, & vnio, non silex. Pretiosa paupertas est, pretiosus dolor, pretiosa depretiatio ipsa. Illinc elabuntur, vbi nihil, nisi pretium est. Quid? Percuti videris, si vnio icit. Etsi egerat tuorem, non eliciet lacrymas. Lætum vulnus auro erit, si fecit aurea gleba, vt cani lapidato ossibus. Non minus pretiosa manu verberat Deus, quam locuples aratoris flagellum.

lum. Argutè beatus Ennodius:

*Dentibus argenti fuluum concluditur aurum:
Contemnat nullus verbera pulchra pati.*

Exornat Deus amore supplicia: pretium summum est severitatis diuinæ:

Quæ capiunt mundum iungit mens docta, flagellum

Exornans censi, nobilitate plagas.

Argenti, atque auri vapulat quicumque metallis.

Cæterum Sapiens hyacinthos illas vocavit gemmas: quia mitè iuuent & exhilarent cor. Mors, & morbus, & angustia, quin & tristitia ipsa lætabit nos, diuino illo dilapsa pugno. Ipsa miseria cordialis erit, si ab illa manu accipias. Et natura, & ars Dei, beneficentia est. Perita est diuina dextra beneficiendi. Solent artifices, & pictores artem ostentare in scorpione, vipera, atroci, scedoque aliquo reptili potius, quam in forma regia. Exhibetur quoque dexteritas diuinæ manus in agris, & duris: ibi magis nitet: maius, inquam, si non fulget, latet beneficium. Ex his itaque constans erit, qui non amet inconstantia, vt est ipse, sed, vt sunt illa, inconstanter.

Sic idem ipse erit inter diuersa. Varios fortunæ gestus vno vultu spectabit; & expectabit atrocis, ridibundoque sereno.

* *

EPI

EPISTASIS.

In alienis casibus dissimulanda est constantia.

Sed, quia in alienis iacturis latus Sapiens in-^{Cap. 72.}quadit fors; cum pectus, nec coram, nec contigua manu possit, per tertium tunc molitur. Plus, opinor, iusto viro laborandum est cum damnis alienis, quam propriis. Etenim, cuius patientiæ passione non vincitur, compassione tenetur: quem non monet casus proprius, hunc præcipue commouet alienus. Sapiens vitam, quoniam præcipua est, vtilissimam puta: non sibi tantum, sed aliis quisque viuut: vitam imprudentium, qui adhuc sibi non viuunt, fideicommissam habet, velut tutor publicus vulgi. Eleganter Menander ait:

Τὸν ἰσὶ τὸ ζῆν, ἢ ἑαυτῷ ζῆν μάλλον.

Hoc est viuere, non sibi viuere tantum.

Quare illud est viuere, non sibi viuere solum. Bene viuere, non est quid priuatum, & solitarij boni: in alios effluit sensus vitæ bonæ. Tutor ciuilis pupillorum ministrat fortunas: sapiens, qui tutor populorum naturalis est, etiam senum, fortunam curat alienam. Pretium propterea erit alicuius moræ, quomodo in hac se gerat? An vultum mutare oporteat mutata, seruentique rerum facie? Licet quidem mutare gestum, non animi, sed corporis: & sicca, virili, stabilique mente deflectere madidos oculos, maternum

G 3

deicq̄